

TREND

A NAGY KIFULLADÁS

KORMÁNYZÁSKÉPTELENSÉG
AZ EURÓPAI UNIÓBAN

1. szám | 2025

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A II. világháború végétől egészen a hidegháború befejezését követő másfél-két évtizeden át a nyugat-európai államok kormányzati rendszere szilárdnak volt mondható, és rendszerváltoztatásait követően a közép-európai országok is ezt a modellt alkalmazták. Szerkezeti értelemben arról van szó, hogy a 20. század második felében, de még a 21. század első évtizedeiben is a modern ipari társadalmak, különösen az európai országok társadalmainak berendezkedését a következő fogalmak határozták meg: jóléti állam, parlamentáris demokrácia, versengő néppártok, többségi kormányzás, nemzeti szuverenitás. Ezen a politikai alaphelyzeten és az azt övező társadalmi konszenzuson az 1989/90-es közép- és kelet-európai rendszerváltoztatások és a rákövetkező évtizedekben bekövetkező uniós bővítési folyamatok sem változtattak érdemben, sőt érvényét csak megerősítették. Röviden: **a parlamenti többség megszerzése stabil kormányzást vont maga után.**

Ebben a hosszú évtizedeken át maradandónak bizonyuló keretrendszerben a demokrácia megszervezésének feladatát a pártok látták el. Ennek megfelelően a modern európai párt definíciója úgy hangzott, hogy „politikai szervezetként a kollektív akarat létrehozásának egyetlen eszköze”.¹ Lévén, az ilyen pártok versengenek parlamentáris-demokratikus társadalmakban a közhatalomért, melyet akkor nyernek el (azaz alakíthatnak többségben lévő törvényhozási frakciót és neki felelős kormányt), ha többséget szereznek a választásokon. A modern ipari társadalmakban a versengő pártok olyan néppártok, amelyek valamilyen világnézet praktikus megvalósítására törekednek: ilyenek voltak a klasszikus nyugat-európai nagy szociáldemokrata és kereszténydemokrata (valamint gaulleista, polgári-konzervatív, *tory*) néppártok, amelyek miközben versengtek egymással, működtették és stabilizálták a demokráciát.

¹ Robert Michels: *Political Parties* [1911] (3. kiadás, reprint) ford. Eden Paul–Cedar Paul, Free Press, Glencoe, 1958. 25.

XXI. SZÁZAD INTÉZET

Békés Márton
Biró András
Deák Dániel
Halkó Petra
Kosztur András
Szájer József

TREND | 1. szám | 2025

2025. június 11.

Tipográfia, tördelés: Arany Imre | Layout Factory

© XXI. Század Intézet, 2025

A politikai-társadalmi stabilitást és a gazdasági növekedést az európai országok kiszámítható parlamentáris demokráciája és versengő néppártjai biztosították, legyenek utóbbiak akár szociáldemokrata, akár kereszténydemokrata eszmei talapzatúak. Mindez szoros összefüggésben állt azzal, hogy ezek a világnézetileg megalapozott, de kormányzási gyakorlat tekintetében pragmatikus gyűjtőpártok a társadalom egészének képviselői érdekében léptek fel. Ennek a klasszikus megoldásnak a vége a kétezres években kezdődött el, jórészt a 2008-as gazdasági válság hatására; a tendencia a 2010-es években folytatódott, amikor is súlyosbodott a nyugat-európai társadalmak fragmentálódása; és jelen évtizedünkben látszik a végsőkéig fokozódni, hiszen a korábbi nagy néppártok végleg árnyékaik lettek egykori önmaguknak, a törvényhozásokba tucatnyi kisebb párt kerül be, virulnak a különböző protestpártok, ráadásul nemritkán tisztázatlan hátterű politikai epizód szereplők is felbukkannak. A nagy nyugati jobbközép pártok mindegyike jelentősen veszített népszerűségéből (brit toryk, francia republikánusok, német uniópártok, olasz kereszténydemokraták), szavazóbázisukon pedig különböző bevándorlásellenes nacionalista, populista és szuverenista pártok osztoznak, de a nagy balközép pártok egyeduralmának is vége, főleg a protest- és vicipártok, zöld mozgalmak és liberális pártocskák javára.

A régi pártrendszer megszűnését mutatja, hogy **a stabil kormányzáshoz szükséges dominánspárti mintázat – Magyarország kivételével – sehol sem jellemző az Európai Unióban**, és az is ritka, hogy egy párt vagy pártszövetség egynél több ciklust vigyen végig, így teremtve kiszámíthatóságot, stabilitást és biztonságot. Sokkal jellemzőbb a koalíciós kormányzás, annak is instabil, nagykoalíciós változata, ugyanakkor több jel is mutat arra, hogy viszonylag egységes ideológiai alapon ilyen felállásban is lehetséges kormányt alakítani és működtetni (Finnország, Olaszország, Szlovákia, Szlovénia), és ez még kisebbségi kormány esetében sincs kizárva (Dánia). Újabb fejlemény, hogy **az Európai Unió országainak egy részében krónikus kormányzati stabilitáshiány alakult ki**. Az instabilitás tendenciájához csatlakozott legutóbb Németország is, melynek kormánykoalíciója Donald Trump megválasztásának másnapján omlott össze, valamint Franciaország, ahol fél éven belül két kormány bukott meg, Romániában pedig 2024 végére az addig is jellemző permanens kormányzási válság az elnökválasztás első fordulójának – meletet közbeni – érvénytelenítésébe, valamint a győztes jelölt kizárásába torkollott.

Az Európai Unió 27 tagállamának belpolitikai, azon belül is kormányzási stabilitást illető fejleményei aggasztó jeleket mutatnak.

Az EU-tagországokat kormányzási stabilitás tekintetében négy részre oszthatjuk aszerint, hogy a végrehajtó hatalmat működtető politikai erők milyen összetételűek és szerkezetűek. Eszerint beszélhetünk a következőkről:

- Egyedüli többség – Magyarország, Görögország, Málta
- Koalíciós kormányzás – Ausztria, Belgium, Csehország, Észtország, Finnország, Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Németország, Olaszország, Szlovákia, Szlovénia
- Kisebbségi kormány – Ciprus, Dánia, Franciaország, Horvátország, Portugália, Spanyolország, Svédország
- Ügyvezető kabinet – Bulgária, Hollandia, Románia

Az egyes országok stabilitásán sokat módosít, hogy a végrehajtó hatalom központja, azaz a kormány és a törvényhozó hatalom letéteményese, vagyis a nemzeti parlament közötti hatalommegosztás hogyan s miként érvényesül, illetve hogy milyen kormányforma jellemzi az adott államot: alkotmányos monarchia (Belgium, Dánia, Hollandia, Luxemburg, Spanyolország, Svédország), félelnöki rendszer (Franciaország, Litvánia, Románia), elnöki rendszer (Ciprus), vagy mint a többi, parlamentáris köztársaság-e. Ezenkívül az adott ország kormánytípusa is sokat módosít a helyzeten, hiszen eltérő kormánytípusok vannak, mégpedig aszerint, hogy a miniszterelnök milyen mértékben emelkedik ki a kormány többi tagja közül. A választójogi rendszer szintén jelentősen befolyásolja a kormányozhatóságot, ezzel együtt a közjogi és belpolitikai stabilitást – Magyarország például a többségi vegyes rendszer miatt jóval stabilabb, mint az utólag arányosító német szisztéma. Jellemző az egyes nemzeti választási rendszerek eltéréséből fakadó hatalmas különbségekre, hogy míg 2024-ben – az immár EU-n kívüli Nagy-Britanniában rendezett választásokon – a Munkáspárt 33,7 százalékos eredményével 63 százalékos alsóházi többséget szerzett, addig ugyanekkor a francia Nemzeti Tömörülésnek a második fordulóban a maga 37 százaléka csak a legnagyobb francia ellenzéki párt szerepére volt elegendő. A számításból nem lehet kihagyni a töredezett pártrendszerből fakadó koalíciókényszert és a kisebbségi kormányzás kockázatait sem, amelyet a kívülről való destabilizáció, a korrumpálhatóság és a befolyásolhatóság okoz.

Bármilyen berendezkedésről és választási rendszerről beszéljünk is, az határozottan látszik, hogy **a nagy európai néppártok felbomlása együtt jár a kormányzati instabilitással, sőt újabban már a kormányzasképtelenséggel, hovatovább kormányozhatatlansággal. A kedvezőtlen tendenciával leginkább azok az országok tudtak dacolni, ahol még megmaradt a dominánspártiság (Magyarország) vagy a duális szisztéma (Málta), esetleg a koalíciós kormányzás valamilyen közös ideológia talaján működőképes (Olaszország), a nagykoalíciós és kisebbségi kormány viszont eleve megnehezíti a stabil és kiszámítható, pláne hosszútávú kormányzást, az ügyvezető kabinet pedig legfeljebb ideiglenes szükségmegoldás lehet, nem végleges berendezkedés.**

Az egyes európai uniós országok eltérő kormányformáiból, speciális társadalmi szituációiból és egyéni belpolitikai berendezkedéséből fakadóan folyamatosan változik a kormányozhatósággal kapcsolatos összkép; ez a kutatás a 2025. június 11-i állapotot rögzíti.

Az Európai Unió tagországai közül azokban az országokban a legstabilabb a kormányzás, ahol egyetlen párt vagy pártszövetség törvényhozási többsége áll a miniszterelnök és kabinetje mögött. A 27 tagállamból mindösszesen három ilyen akad: két dél-európai ország, Málta és Görögország, valamint Magyarország. Előbbi azért kivételes, mert az eredendően plurális pártszerkezet idővel duálissá vált, utóbbi pedig azért, mert az Európai Unióban hazánkban működik egyedül dominánspárti rendszer, amely azt jelenti, hogy huzamosabb ideig egyetlen politikai formáció gyakorolja, legalább két-három cikluson átívelően, kellő parlamenti felhatalmazás birtokában, a közhatalmat. Az egyedüli többség megléte, azon belül is a dominánspárti berendezkedés az, ami a legstabilabb kormányzást biztosítja.

EGYEDÜLI TÖBBSÉG

A legnagyobb politikai stabilitást az garantálja egy országban, ha nem kisebbségi kormány vagy több pártból álló kormánykoalíció irányítja, hanem ha egy politikai erő egyedül szerez többséget a törvényhozásban. Jelenleg az Európai Unión belül három ilyen ország van: Magyarország, Görögország és Málta. Ezekben az országokban a stabil politikai vezetésnek köszönhetően nincsenek koalíciós feszültségek, kormányválságok vagy előrehozott választások, ami az ország irányíthatósága szempontjából pozitív tényezőnek számít. E politikai stabilitás kialakulásához természetesen hozzájárul a választási rendszer is, amelyet több esetben is úgy alakítottak ki, hogy biztosítsák a kormányzóképeségét.

Magyarországon vegyes választási rendszer működik, melyben a pártlisták mellett az egyéni képviselői helyeknek köszönhetően az a politikai erő, amelyik országosan a legtöbb szavazatot kapja, jó eséllyel egyedül kormányozhat. Görögországban is olyan választási rendszer érvényesül, amelyik erősíteni kívánja az ország kormányozhatóságát és igyekszik elkerülni a többpárti koalíciós felállást. Mindkét ország választási rendszere alkalmaz valamilyen győzteskompenzációt (Magyarországon a töredékszavazatok hozzáadása, Görögországban bizonyos eredmény feletti plusz mandátumok kiosztása révén), amely segíti a kormányozhatóságot. Máltában ezekhez képest egy nagyon ritka választási rendszer működik – a világon mindössze két ország, Málta és Írország választja meg nemzeti törvényhozását az „egyetlen átruházható szavazat” elnevezésű módszerrel. Ez a megoldás jelentősen eltér más választási szisztémáktól, legfontosabb jellemzője, hogy minden körzetben több jelöltet választanak meg, így a választópolgárok egyéni jelöltekre, nem pedig pártok jelöltlistáira adják le voksukat, mégpedig preferenciális sorrendben, vagyis szabadon megoszthatják szimpátiáikat a különböző jelöltek között. A rendszer hivatatosan az arányosságot igyekszik előtérbe helyezni, ennek ellenére Máltán az '50-es évek óta fokozatosan kétpártrendszer alakult ki, amelyben két nagy párt váltja egymást a kormányzati pozícióban.

Magyarországon az 1989-es rendszerváltoztatás és az 1990-es első szabad választás óta nem volt előrehozott választás, ami jól mutatja a politikai rendszer stabilitását. 2010 óta kétharmados törvényhozási többség birtokában a Fidesz–KDNP-pártszövetség irányítja az országot.² A 2010-es időszak előtt jellemzőek voltak a koalíciós kormányzások, de ott is egy nagy párt szövetkezett egy vagy két kisebbel; ilyen szerkezetű volt az 1990–93 közötti Antall-koalíció és Boross Péter kabinetje (MDF–FKgP–KDNP), az első, a második és a harmadik MSZP–SZDSZ-koalíció 1994 és 1998, valamint 2002 és 2008 között, illetve az ezredfordulós „polgári kormányzás” (Fidesz–FKgP–MDF), azaz Orbán Viktor 1998–2002 közötti első miniszterelnöksége. **A Fidesz–KDNP-pártszövetség a 2010-es, a 2014-es, a 2018-as és a 2022-es országgyűlési választáson is kétharmados parlamenti többséget szerzett, amely alkotmányozó felhatalmazást jelent. Ez a politikai stabilitás a kontinensen példanélküli: Orbán Viktor a leghosszabb ideje hivatalban lévő miniszterelnök az Európai Unióban, egyhuzamban való kormányzása pedig hazai történelmi rekord.** A domináns párt egyébként jellemző nyugat-európai konstrukció, gondoljunk csak a Svédország Szociáldemokrata Munkáspártja és a Bajor Keresztényszociális Unió (CSU) hosszú kormányzására, előbbi esetében 1936-tól egészen 1976-ig, majd 1982-től 1991-ig, aztán 1994-től 2006-ig, valamint 2014-től 2022-ig, utóbbi kapcsán pedig 1957 óta egészen mindmáig.

Némileg a magyarországihoz hasonló a helyzet Görögországban, ahol 2023 júniusában volt utoljára parlamenti választás; ezen az Új Demokrácia nevű jobbközép párt a voksok 40,5 százalékát kapta meg, amivel 52 százalékos abszolút többséget szerzett a törvényhozásban. Az azt megelőző, májusban tartott voksoláson ugyan szintén győzelmet aratott Kiriákosz Micotákisz pártja, de akkor abszolút többség híján egyedül nem tudott kormányt alakítani. A görög alkotmány előírja, hogy a köztársasági elnök három napra megbízza tárgyalásokkal a győztes pártot, aztán a második, majd a harmadik helyezettet is. Ha nincs egyik kormányalakítási kísérletnek sem eredménye, automatikusan feloszlátják a görög parlamentet s előrehozott választások jönnek. Ennek megfelelően ismételték meg a választást 2023 nyarán, amelyen már sikerült többséget szereznie az Új Demokráciának. A 2010-es években súlyos gazdasági és

² Ebben a 2015-ös veszprémi időközi választás végeredményének köszönhetően volt kivétel, amikor a kormánypártok elvesztették egymandátumos alkotmányozó többségüket, de a 2018-as országgyűlési választások kimenetelével ez visszaállt.

politikai válságoktól szenvedő Görögország visszatálalt a politikai stabilitás útjára, a kormányzat sikeresen tudja javítani a gazdasági és társadalmi helyzetet. Erre bizonyíték, hogy a 2024 júniusában rendezett EP-választáson is a kormánypárt nyert, amikor a több mint 30 induló formáció közül 28 százalékos eredményével az élen végzett, pont kétszer annyi szavazatot kapva, mint a nagy rivális baloldali Syriza.

Málta belpolitikai berendezkedése az évek során többpártrendszerből kétpártrendszerűvé vált, amely jelentősen hozzájárult a kormányzati stabilitáshoz, mindenekelőtt a kiszámíthatósághoz.

Az 1950-es és '60-as években még számos kisebb párt szerzett jelentős számú szavazatot és néhány helyet a vallettai törvényhozásban, 1971 óta azonban a két nagy párt, vagyis a Nemzeti Párt (PN) és a Máltai Munkáspárt (MLP) uralja a választási arénát s nincs komoly versenytársuk. A két párt társadalmi támogatottsága meglehetősen egyenlően oszlik el, 1971 óta minden választáson szoros versengés alakul ki közöttük, így a pártok parlamenti többsége mindig visszafogott, egyik sem arat elsöprő győzelmet. Ez alól némileg kivételt jelentett a 2022-es választás, amelyen sorozatban harmadszorra nyert a Munkáspárt, a voksok 55,1 százaléka-val, amely hasonló arányú törvényhozási többségre jogosította. Az alig több mint ötszáz ezer lakost számláló földközi-tengeri szigetországban szokatlanul alacsonynak számított a szavazásra jogosultak 85,5 százalékos részvétele (1966-ban süllyedt utoljára 90 százalék alá a részvétel, 2017-ben például az arra jogosultak 92 százaléka járult az urnákhoz). A választók a 2022-es voksoláson megbüntették az ellenzékben lévő Nemzeti Pártot, amely a voksoknak csupán 41,7 százalékát, összesen 123 233 szavazatot tudott begyűjteni. A 2024. júniusi EP-választásra ugyanakkor helyreállt az eddig megszokott rend: szoros küzdelemben a kormányzó Munkáspártra a szavazók 44,67 százaléka szavazott, míg az ellenzéki Nemzeti Pártra 42,52 százaléknyan.

Az Európai Unióhoz tartozó 27 tagország felében koalíciós kormányzás a jellemző, amelyek két vagy több párt kompromisszumától függve ritkán teremtenek stabilitást. A pártkoalíciók által vezetett országok közül azok stabilak, amelyekben valamilyen ideológiai alap teremt összhangot a benne részt vevő formációk között (Finnország, Olaszország, Szlovákia, Szlovénia), bár itt is adódik egyenetlenség, amely miatt a szlovák kormány egy rövid időre kisebbségbe is került. Más országokban szintén valamilyen közös, de nem feltétlenül azonos ideológiából fakadó törekvés, inkább az „ellenségem ellensége a barátom” elv teremt összhangot, vagyis az, hogy egy relatív többségben lévő, többnyire jobboldali populistá, szuverenista párt hatalomra kerülését megakadályozzák (Ausztria, balti államok, Belgium, Lengyelország, Németország). Van, ahol a koalíciós kormányzásra a történelmileg kipróbált kompromisszumos megoldások (Írország, Luxemburg), máshol viszont az ingatagság jellemző (Csehország, Lettország).

KOALÍCIÓS KORMÁNYZÁS

A koalíciós összetétel az Európai Unióban a legelterjedtebb kormányzási forma, amit kellően szemléltet, hogy **jelenleg a 27-ből 14 tagállamban valamilyen koalíciós konstelláció tud parlamenti többségre támaszkodó kormányt kiállítani**. A koalíciós kormányok összetételüket, ideológiai hátterüket, sőt életciklusukat tekintve is különböző képet mutathatnak, amit országspecifikus okok tovább bonyolítanak. Ennek megfelelően három fő kategóriára bonthatók a koalíciós kormányokkal rendelkező országok: 1) többspárti, ám az ideológiai közelségből adódóan relatív stabilitással bíró kormányok, 2) olyan kabinetek, amelyek alapvetően ingatagok, ám valamilyen pártpolitikán felüli stabilizációs erő összetartja őket, és végül 3) instabil, vagy egyenesen az összeomlás szélén álló koalíciók.

Hagyományos és stabil (nagy)koalíciós kormányzás is létezik. Luxemburgban az elmúlt közel 80 évben mindvégig kétpárti közös kormányzás volt meghatározó, és 2023 novembere óta a Keresztényszociális Néppárt ismét a liberális Demokrata Párttal kormányoz együtt, melyek mindegyike centrupártnak minősül. Írországban hagyományosan a két, egyaránt jobbközépnek számító nagy párt, vagyis a republikánus Fianna Fáil és a liberális-konzervatív Fine Gael uralta évtizedeken át a politikát, azonban az ír egyesülést hirdető baloldali Sinn Féin megerősödésével egyre törekélyebbé vált a *status quo*. A 2020 februárjában tartott választást a Sinn Féin egyenesen meg is nyerte, ám végül a Fianna Fáil és a Fine Gael a zöldekkel kiegészülve hozott létre egy mindössze egyfős többségű kormányt. A hárompárti koalíció azonban 2024 áprilisában csak kisebbségi kormányt volt képes alakítani, független képviselők külső támogatásával. A tavaly év végén tartott előrehozott választások annyiban nem hoztak jelentős változást, hogy ismét a Fianna Fáil és a Fine Gael alakíthatott közös kormányt, amely pártok ezúttal több független képviselővel tudtak megállapodni, így 91 fős stabil többséggel rendelkeznek a dublini törvényhozásban.

A fentebb jelzett első csoportba tartozik a 2010-es években permanens kormányválsággal küzdő **Olaszország, ahol a 2022 szeptemberében tartott választás eredményeként létrejövő jobboldali koalíció hatalomra kerülése hozott stabilitást**. A kormánykoalíció pártjai, vagyis

a nemzeti-konzervatív Olaszország Fivérei, a jobboldali szuverenista Liga, az egykor Berlusconi által alapított jobbközép Hajrá Olaszország! és a centrista Mi, Moderáltak esetében szuverenista alapállású, ezáltal ideológiailag egymáshoz közel álló, jobboldali formációkról beszélhetünk, ami a közös kormányzást fenntarthatóvá teszi. Finnországban is hasonló helyzettel találkozunk, ahol jelenleg egy négypárti jobboldali koalíció áll az ország élén, melynek tagjai (Finnek, Kereszténydemokraták, Nemzeti Koalíció, Svéd Néppárt) világnézetiileg több fontos kérdésben azonosan gondolkodnak. De baloldali ideológia is lehet közös pont a koalícióképzésben: Szlovéniában 2022 áprilisában nyerte meg a választásokat a zöld-liberális Szabadság Mozgalom, amely a szociáldemokratákkal és az ökoszocialista Levicával együttműködve kényelmes többséget szerzett a parlamentben, azonos ideológiai platformon állva.

Litvánia leginkább átmeneti besorolást kaphatna. Itt a félelnöki rendszer, vagyis az elnök kiterjedtebb hatáskörei (például a végrehajtó hatalom kinevezése és irányítása) révén képes volt ellensúlyozni a Saulius Skvernelis miniszterelnöksége idején tapasztalt folyamatos instabilitást. Noha a 2020 decemberében megválasztott, Ingrida Šimonytė által vezetett instabil hárompárti koalíció fölött folyamatosan Damoklész kardjaként lebegett az összeomlás lehetősége, erre végül nem került sor. A 2024. október végén tartott választásokon a Vilija Blinkevičiūtė vezette szociáldemokrata LSDP győzedelmeskedett, amely a populist PPNA-val és a zöldbaloldali DSVL-el nagykoalícióra lépve 86 mandátummal rendelkezik a 141 tagú parlamentben, a miniszterelnök a szociáldemokrata Gintautas Paluckas lett.

Nem kérdés viszont, hogy több uniós tagállam a koalíciós kormányok második kategóriájába tartozik. Ausztriában a 2024 őszén rendezett parlamenti választásokat az Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) nyerte, a szövetségi elnök a választópolgárok akaratát figyelmen kívül hagyva mégis a Karl Nehammer vezette Osztrák Néppártot (ÖVP) bízta meg a koalíciós tárgyalásokkal, ám a szociáldemokratákkal és a liberális NEOS-sal kezdett egyeztetések – első körben – kudarcba fulladtak, aminek hatására Nehammer a megbízatását és pártelnökségét is visszaadta. Ezek után Herbert Kickl, az FPÖ elnöke kapott kormányalakítási megbízást, aki tárgyalásokba is kezdett az ÖVP ügyvezető elnökének kinevezett Christian Stockerrel a két párt koalíciójáról. A tárgyalások sarkalatos pontja a költségvetési konszolidáció módjában való megállapodás volt, ám intő jelnek bizonyult, hogy már a korábbi hárompárti tárgyalásokat is annak kérdése feszítette szét. Végül az FPÖ-nek és az ÖVP-nek sem sikerült megállapodásra jutnia

egymással, amelyben az előbbieket mellett nagy része volt annak, hogy a néppártiak nem akartak szuverenista irányt venni, ráadásul a háttérben tovább egyeztetettek baloldali és liberális partnereikkel. Herbert Kickl végül megelégtelte a dolgot és visszaadta a kormányalakítási megbízást, így végül **felállt egy hárompárti technikai koalíció, melynek egyik legfőbb célja az FPÖ hatalomra kerülésének megakadályozása.** A kancellár a néppárti Christian Stocker, helyettese a szociáldemokrata Andreas Babler lett.

Németországban szintén kétpárti rendszer volt jellemző az utóbbi évtizedekben, hiszen egy kereszténydemokrata és egy szociáldemokrata párt állt egymással szemben. A CDU/CSU és az SPD többször nagykoalícióban, néhányszor pedig kisebb koalíciós partnerekkel együtt kormányozták az országot, ám mostanra a rendszerellenzéki pártok, vagyis az Alternatíva Németországért (AfD) és a Sahra Wagenknecht Szövetség (BSW) megerősödése miatt is a fősodratú pártok tévesztése ment végbe, aminek következtében válságba került a német pártrendszer. A legutóbbi német kormánykoalíciót, a benne résztvevő pártok színei – piros, sárga, zöld – nyomán jelzőlámpának (*Ampel*) nevezték, mert az SPD a hozzá ideológiailag közel álló Zöldek mellett a számos kérdésben eltérő álláspontot képviselő liberális FDP-vel is kénytelen volt összefogni. Éppen ez okozta a veszítést, hiszen Donald Trump elnökké választásának másnapján a feszítő gazdaságpolitikai ellentétek végül egy évvel a tervezett választások előtt szétrobbantották a koalíciót. Így előrehozott választásokat tartottak 2025. február 23-án, amelyen a posztkommunista Linke és az AfD egyaránt megerősödött, különösen is utóbbi, amelyre tízmillióan szavaztak. A CDU/CSU–SPD nagykoalíció végül létrejött, bár az ún. centrumpártok a szavazatoknak kevesebb, mint 45 százalékát szerezték meg, támogatottságuk pedig a választás után 40 százalék alá csökkent. **Jelezve a kormányalakítás gondjait, olyasmi fordult elő Németországban, ami 1949 óta egyszer sem:** az első szövetségi parlamenti szavazás során nem kapott többséget a kereszténydemokrata kancellárjelölt, Friedrich Merz, mégpedig úgy, hogy miközben az uniópártoknak és a szociáldemokratáknak 328 voksa van a Bundestagban, Merzre csak 310 szavazat érkezett s így hat szavazattal elmaradt a szükségességtől. Végül még az aznapi megismételt szavazáson összejött a 325 voks.

Belgiumban a sokáig jellemző ügyvezető kabinetek helyét szintén egy olyan koalíciós kormány vette át, amely nem a közös kormányzás sikeréért, hanem mások kormányzásának megakadályozásáért dolgozik. Belgiumban a 2024. június 7-i európai parlamenti választásokkal egy időben került sor a szövetségi és regionális választásokra. A belga

állam szerkezetéből fakadóan a választási rendszer különösen összetett: az ország három fő régióra oszlik: a kétnyelvű Brüsszeli Régióra, a frankofón Vallóniára és a hollandajkú (flamand) Flandriára. Ennek megfelelően a választópolgárok három különböző vezetést választottak meg, továbbá a német nyelvű közösség önkormányzatáról is döntöttek. A belga parlamenti pártok túlnyomó többsége etnikai alapon – flamand vagy vallon identitás mentén – szerveződik, ugyanakkor az ideológiai profiljuk is meghatározó. Hagyományosan az ország politikai megosztottsága szoros összefüggést mutat a regionális identitással: a flamand választók általában a jobboldali (kereszténydemokrata, konzervatív) pártokat részesítik előnyben, míg a vallon régióban a baloldali (szocialista) erők dominálnak. A legutóbbi választások azonban jelentős elmozdulást hoztak e hagyományos mintákban. A jobbközép Új Flamand Szövetség (N-VA) mindössze 16,71 százalékkal megnyerte a választást, mögötte nem sokkal lemaradva futott be az autonomista-szuverenista Flamand Érdek (VB) 13,77 százalékkal, a harmadik helyet pedig a vallon liberális Reformista Mozgalom (MR) szerezte meg 10,26 százalékkal. Vallóniában az MR kimagasló eredményeket ért el: a Georges-Louis Bouchez vezette párt a vallon régióban és Brüsszelben egyaránt az első helyen végzett, ezzel szemben az errefelé hagyományosan erős Szocialista Párt (PS) mindkét térségben visszaesett. Ez a váratlan fordulat komoly megrázkódtatást okozott a szocialisták számára, akik évtizedek óta meghatározó szerepet töltek be Vallóniában.

Az eredmények hatására Alexander De Croo miniszterelnök lemondott hét pártból álló koalíciója éléről, amely a választásokon elveszítette parlamenti többségét. Belgium politikai hagyományai szerint a miniszterelnök a választásokat követően benyújtja lemondását az uralkodónak, majd rendszerint ügyvezető minőségben vezeti tovább a kabinetet, amíg egy új kormány hivatalba nem lép. 2025. január elején Fülöp király utoljára adott haladékat az N-VA vezetőjének a kormányalakításra. Ekkorra az elhúzódó tárgyalások következtében Brüsszel több határidőt is lekéselt, például nem jelölt uniós biztost, továbbá nem terjesztette elő költségvetési tervét az Európai Bizottságnak. Végül a több mint hét hónapon át tartó egyeztetések után megállapodás született Belgium új koalíciós kormányának felállításáról és a miniszterelnök személyéről: a koalíciós kabinet élén álló Bart De Wever az első flamand függetlenségpárti politikus, aki Belgium szövetségi kormányát vezetheti. **A koalíciós tárgyalások legfőbb értelme az volt, hogy a Flamand Érdeket mindenáron ki akarták szorítani a hatalomból,** hiszen egy előrehozott választás esetén

a Flamand Érdek várhatóan még jobb eredményt ért volna el. Ezt elkerülendő, Bart de Wever a kormányzása során pártjára, az Új Flamand Szövetségre, valamint a flamand szocialistákra, a francia nyelvű liberálisokra és a két nyelvi közösség kereszténydemokratáira támaszkodhat.

A harmadik csoportba azon országokat sorolhatjuk, amelyeknek az élen kifejezetten instabil – néhány esetben az összeomlás szélén álló – kormánykoalíciók állnak. Ennek egyik példája Lengyelország, ahol a 2023. októberi választások eredményeképpen a Donald Tusk vezette jobb-liberális Polgári Platform (PO) köré szerveződő pártszövetség minősült a leginkább koalícióképes erőnek, amely a néppárti, agrárius és liberális pártok összefogásából megszülető Harmadik Úttal, valamint az újbaldali Lewicával képes volt parlamenti többséggel rendelkező kormányt alakítani. Ez a kabinet már önmagában is ideológiailag sokszínűnek minősül, amit tovább bonyolít, hogy Lengyelországban a konföderációkban több kisebb párt egyesül a választások során, tehát **Donald Tusk jelenleg tucatnyi pártból álló kabinetet vezet, aminek már az összetartása is komoly politikai energiákat emészt fel** (a Lewicához tartozó baloldali Razem már ki is lépett a koalícióból). Jól jellemzi a helyzetet, hogy a koalíciós partnerek mindegyike állított jelöltet a május–júniusi államfőválasztáson, ahol a két esélyes a nemzeti-konzervatív PiS által jelölt Karol Nawrocki és a PO-támogatta Rafal Trzaskowski, Varsó főpolgármestere volt. Ők is kerültek be a második fordulóba, ahol végül nagy hajrában Nawrocki a szavazatok 50,89 százalékát, Trzaskowski pedig 49,11 százalékát szerezte meg. Az elnökválasztásnak azért volt nagy jelentősége, mert a félprezidenciális Lengyelországban az államfő erős vétőjogkört birtokol, amelyet a szabályok szerint nem újrázható jobboldali Andrzej Duda a centrista–zöld-baloldali nagykoalícióval szemben ki is használt, jelentős bénultságot okozva, miután pedig a kormánnyal szemben a kampányban még nála is erősebb ellenállást ígérő konzervatív elnökjelölt győzött, nem zárják ki az előrehozott választásokat sem.

Észtországot szintén az instabil kategóriába sorolhatjuk, miután az utóbbi 15 évben 9 különböző kabinet állt az ország élén, azaz permanens kormányválság jellemezte. Bár jelenleg egy olyan hárompárti liberális–szociáldemokrata kormány vezeti a legkisebb balti országot, amelynek tagjai ideológiailag nem állnak túl távol egymástól, a kormánypártok támogatási válságban szenvednek, amit tovább tetézt a Szociáldemokrata Párt kizárása a kormánykoalícióból 2025 márciusának közepén. Ezáltal rendkívül szűk, kétfős többsége maradt a kétpárti koalíciónak a 101 fős

parlamentben. Lettországot szintén egy hárompárti koalíció vezeti, itt Lengyelországhoz hasonlóan a regionális formációk pártszövetségeken egyesülnek. Evika Siliņa egy 7 pártból álló kabinetet vezet, amelyben liberális, zöld, szociáldemokrata, agrárius és konzervatív pártok egyaránt akadnak. Tavaly júniusban formálisan elvesztette parlamenti többségét a kormány, miután egy progresszív képviselő kilépett pártja frakciójából, amivel a koalíció mindössze ötven szék birtokol a százfős parlamentben. A megoldást az jelenti, hogy két független képviselő kívülről támogatja a kormányt, amivel ha rendkívül törekenyen is, de a többség *de facto* megvan.

Csehország szintén törekeny koalíciós kormánnyal rendelkezik, aminek négyfős többsége van a prágai parlamentben, miután 2024 október elsején a Cseh Kalózpárt kilépett az ötpárti, ideológiák feletti koalícióból. A Fiala-kabinet népszerűtlensége mellett hosszú ideje állandó koalíciós vitákkal is küzdött, ezáltal nem meglepő, hogy a 2024 szeptemberében tartott regionális választások során az Andrej Babiš volt miniszterelnök által vezetett centrupopulista ANO elsőprő győzelmet aratott, ami a kormányzó pártok belharcait, valamint a koalíció törekenységét is láthatóbbá tette. A jelenleg a kormányfő által vezetett jobbliberálisokat (Civil Demokrata Párt), a hozzá ideológiailag hasonló karakterű TOP 09-et, a Keresztény és Demokrata Unió–Csehszlovák Néppártot, valamint a Kalózpárttal egykor szövetségben lévő Polgármestereket tömörítő kabinet folyamatosan egyensúlyozni kényszerül.

Szlovákiában oldalakon átívelő szuverenitáspárti többség alakult ki a 2023 szeptemberében tartott választások következtében. Miután az ország két szociáldemokrata, ám szuverenista pártja (a SMER és a korábban belőle kivált Hlas) koalícióra lépett a nacionalista Szlovák Nemzeti Párttal, Robert Fico kormányfő 2024. novemberi kínai látogatása egy időre elmélyítette a korábban már érlelődő kormányválságot. Tavaly ősszel az SNS és a Hlas néhány képviselője parlamenti frakcióikból való kiválással fenyegetőztek, illetve be is váltották azt, így a Fico-kabinet egy időre 72 fős kisebbségbe került a 150 fős törvényhozásban, ám hamarosan sikerült 76-ra növelni a létszámot és kétszer is elkerülni a bizalmatlansági indítvány benyújtását.

KISEBBSÉGI KORMÁNY

Az Európai Unió országaiban a kisebbségi kormányzás gyakoribb, mint hinnénk, amelyben a választási rendszereknek legalább akkora szerepük van, mint a nagy néppártok hanyatlásának. A hagyományosan két nagy párt által uralt politikai rendszerek felbomlásával a kormányozhatóság jelentősen csökkent, ami instabilitáshoz vezet (Franciaország, Spanyolország), ahol viszont lehetőség van a kisebb pártok sokaságának törvényhozásba való bekerülésére, ugyanakkor hagyománya van a kisebbségi kormányzásnak, ott működőképes lehet a rendszer (Dánia). Egyes országokban vagy a régi pártrendszer lassú erodálódása (Ciprus, Portugália), vagy éppen az új meg nem szilárdulása (Horvátország) okozza a kisebbségi kormányzás megoldását.

A kisebbségi kormányzás – vagyis az, amikor a kormánykoalícióban hivatalosan résztvevő erők a parlamenti mandátumok kevesebb mint felével rendelkeznek – **elterjedtebb gyakorlat, mint elsőre gondolnánk. Jelenleg is hét olyan ország van az Európai Unióban, ahol a kormányzó erők képviselőinek száma nem éri el a törvényhozási mandátumok 50 százalékát.** A kisebbségi kormányzáshoz egymástól teljesen eltérő helyzetek vezethetnek, de a választási rendszer milyensége biztosan befolyásolja, például abban az esetben, ha a kisebb pártoknak kedvez, vagy ha az alacsonyabb küszöbértékek és a mandátumelosztó számítási mechanizmusok a választásokon kevésbé jól szereplő erők kompenzálását segítik. A sokpárti törvényhozás nemcsak a politikai érdekképviselet elaprózódásához vezet, de a stabil kormányzást is megnehezíti.

Három dél-európai országban (Ciprus, Portugália, Spanyolország) továbbra is két egymással szembenálló jelentősebb párt van, egy jobbközép és egy balközép erő, melyek közül azonban jelenleg egyik sem tud egyedül többséghez jutni. Cipruson bonyolítja a helyzetet, hogy a legutóbbi, 2023-as elnökválasztást a két meghatározó párton kívüli jelölt, pontosabban azok egyikéből, a jobbközép Demokratikus Gyűlésből kiváló Nikosz Hrisztodulidesz nyerte, márpedig a szigetországban az elnök egyben a kormány feje is, így a parlament két legnagyobb pártja (a másik a szocialista Dolgozó Népi Haladó Pártja) egyaránt ellenzékben van. Gyakori a kisebbségi kormányzás Portugáliában, ahol a törvénykezés is megengedő a hasonló konstrukcióval szemben, így például António Costa szocialista miniszterelnök közel tíz évig tartó regnálásának jelentős részében kisebbségi kormányt vezetett (2015–22 között), és csak a bukását megelőző választásokon jutott végül rövidéletűnek bizonyuló többség birtokába, hogy átadja a helyét a jobbközép (!) Szociáldemokrata Párt és a kereszténydemokraták által közösen alkotott kisebbségi kormánynak, amely Luis Montenegroval az élén 2025 márciusában, mindössze 11 hónappal beiktatása után, szintén megbukott. Ennek következtében 2025. május 18-án ismét parlamenti választásokra került sor Portugáliában, 2022 óta immár harmadszor; ezen a kormánykoalíció pártjait és egy monarchista kispártot tömörítő Demokratikus Szövetség (AD) nyert,

a második a szuverenista Chega lett, a Szocialista Párt pedig a harmadik. A 230 fős lisszaboni törvényhozásban az AD 91, a Chega 60, a baloldali szocialisták 58 képviselővel rendelkeznek. Spanyolországban a baloldali Szocialista Munkáspárt és a tőle is balra álló Sumar választási szövetség által alkotott koalíciót és annak miniszterelnökét, Pedro Sánchezt csak a különböző etnikai és regionális (baszk, katalán) pártok szavazataival tudták beiktatni.

Az „északi modell” mintaországában, Dániában is sokáig hasonló kétpárti dominancia uralkodott, amelyet egy ideig a jobboldali populista Dán Néppárt megerősödése fenyegetett. A két pártra épülő rendszer az utóbbi években elmozdult: az évek óta az ország legerősebb pártjának számító szociáldemokraták fő riválisa, a jobboldali Venstre néhány éve kettészakadt, a pártból kiváló Mérsékelték pedig a 2022-es választások után koalícióra léptek mind a Venstrével, mind a szociáldemokratákkal. A kormányalakításhoz Dániában végül a grönlandi és feröer-szigeteki képviselők nyújtottak – külső – támogatást, így *de facto* többségi, *de iure* kisebbségi kormánya van. (Ebből a szempontból új helyzetet teremthetne, ha Grönland valamilyen formában – amire Donald Trump még megválasztott elnökként utalt – elszakadna Dániától, ugyanis a sziget két képviselője nélkül a kisebbségi kormány már külső támogatóival sem érné el a parlamenti mandátumok többségét.)

Horvátországban nem két, hanem egy meghatározó párt működik, mégpedig a Horvát Demokrata Szövetség (HDZ), amely Andrej Plenković vezetésével 2016 óta van kormányon, de folyamatosan kisebbségben, külső támogatással. A HDZ baloldali riválisa, Horvátország Szociáldemokrata Pártja még szövetségeseivel együtt sem tudja megközelíteni a kormánypárt vezette választási szövetség eredményeit, miközben a közvetlen elnökválasztást immár kétszer egymás után az ő jelöltjük, a „horvát Trumpnak” nevezett, a magyarnál erősebb jogokkal rendelkező Zoran Milanović nyerte, azonban a jobboldali pártok sem tudnak egyedüli többséget szerezni, még koalíciós partnereikkel sem. Néhány kisebb párton kívül a külső támogatás a horvát törvényhozásba bejutó nemzetiségi képviselőktől (bosnyák, magyar, roma) érkezik, annak ellenére, hogy a HDZ jelenlegi koalíciós partnere a horvát nacionalista Haza Mozgalom. Éppen emiatt – a korábbi évektől eltérően – a 2024-es választások óta a Független Demokrata Szerb Párt nem támogatja tovább a Plenković-kabinetet.

A két meghatározó párt közötti viszonyok kiegyenlítettége és az egyik irányban megmutatkozó csekély, de állandó fölény is vezethet tehát kisebbségi kormányzáshoz, ahogy ilyen állapot egy harmadik erő felemelkedéséből is származhat. A Dán Néppárt a kétezres és 2010-es években maga is többször volt külső támogatója kisebbségi kormányoknak, jelenleg pedig a Svéd Demokraták kerültek hasonló helyzetbe azzal, hogy felzárkóztak az országot évtizedeken keresztül vezető szociáldemokraták és a jobbközép Mérsékelték mellé. **A Svéd Demokraták váltak a mérleg nyelvéné egy olyan helyzetben, amikor a parlamentbe jutó, egykori nagy néppártok kizárták a velük való koalícióalakítást.** A jobboldali, bevándorlás-ellenes párt így kénytelen volt belemenni abba, hogy kisebb hivatalnoki pozíciókért cserébe kívülről támogassa a választásokon harmadik helyen végző Mérsékeltéket képviselő Ulf Kristersson által vezetett, a Kereszténydemokraták és Liberálisok részvételével megalakuló, elviekben jobbközép koalíciót.

Leginkább Franciaországban figyelhető meg a kétpárti rendszer felborulása és a hagyományos néppártok hanyatlása, ahol a korábban jellemző gaullista-szocialista szembenállást egy olyan felállás váltotta fel, melyben a baloldali radikális Engedetlen Franciaország és a jobboldali radikálisból egyre inkább néppárttá váló Nemzeti Tömörülés két irányból szorongatja a regnáló liberális-centrista elnök, Emmanuel Macron pártját, a La République en marche 2022 szeptembere óta Reneszánsznak hívott utódját. A politikai paletta ilyen megoszlása, amit a korábbi nagyok (a jobbközép Republikánusok és a balközép Szocialista Párt) mellett több kisebb párt is színesít, előrevetíti a kormányalakítás nehézségeit, még egy olyan kirívóan egyenlőtlen választási rendszerben is, mint a tisztán egyéni körzetekre építő francia. A 2024. évi választások is megmutatták, hogy a valakivel – jelesül a Nemzeti Tömörüléssel – szemben kötött választási alkuk meghatározhatják ugyan a szavazás kimenetelét, azonban nem tekinthetőek tartós alapnak egy stabil kormányzáshoz. A 2024. június 9-i európai parlamenti választásba belebukott az addig regnáló, a Macron-féle pártot képviselő Gabriel Attal vezette kormány, és a parlamenti választásokon a negyedik helyen végzett Republikánusok delegálhattak kormányfőt Michel Barnier személyében, aki féltucatnyi párt támogatásával együtt is csak kisebbségi kormányt tudott alakítani. Ez egészen addig működött, mígnem a Nemzeti Tömörülés kezdeményezése nyomán a kabinet meg nem bukott, és egy újabb sokpárti kisebbségi kormány alakult, ezúttal a mindössze hatodik legtöbb képviselői mandátumot szerző centrista MoDem által delegált François Bayrou vezetésével.

ÜGYVEZETŐ KABINET

A legkevésbé szerencsés kormányzási megoldás az ügyvezető kabinet működése, amely ha adminisztratív okokból fennálló, ideiglenes kényszermegoldásból állandósul, permanens kormányzási válsághoz vezet. A kormányzási válság eredendő oka a pártrendszer szétaprózódásában keresendő, amelyet az instabil pártrendszer, a választási szisztéma, de társadalmi-kulturális okok is magyarázhatnak. Az Európai Unió földrajzi fekvésében és gazdasági fejlettségében annyira eltérő országaira mindezek egyaránt jellemzőek, hiszen Belgiumot és Bulgáriát is hosszú ideje sújtja a kormányzati instabilitást fémjelző ügyvezető kabinet félmegoldása, de míg sok idő után Belgiumban koalíciós kormány alakult, így jelenleg Bulgária van ebben a kategóriában, amelyhez nemrégiben Románia és Hollandia társult.

Ügyvezető kabinet jellemzően politikai patthelyzet és a kormányalakítási tárgyalások elhúzódása miatt alakul. Az ügyvezető kormányok feladata, hogy a napi ügyeket és a legszükségesebb államigazgatási feladatokat ellássák addig, amíg egy új, parlamenti többséggel rendelkező kormány meg nem alakul. **Az ideiglenes kényszermegoldásra szolgáló ügyvezető kabinet maradandósága egyértelmű jele a kormányzási krízisnek.** Az Európai Unióban ez a helyzet sokáig két országra volt jellemző: Bulgáriára és Belgiumra, ám utóbbiban koalíciós kormány alakult, így Bulgária az az ország, ahol állandósult ez a kényszermegoldás, Romániában újabban a földcsuszamlásszerű belpolitikai válság magyarázta a technikai kabinet felállítását, Hollandiában pedig a koalíció felbomlása okozta.

Bulgária az arányos választási rendszer és a politikai erők közötti feszült viszony miatt fél évtizede képtelen stabil kormányt alakítani.

Ennek következtében az országban négy év alatt hét parlamenti választást kellett rendezni, csak 2024-ben kettőt. A politikai válság 2020-ban éleződött ki, miután az Európai Néppártba tartozó jobboldali Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért–Demokratikus Erők Unió (GERB–SZDSZ) által vezetett kormánykoalíció Bojko Boriszovval az élén belebukott egy korrupciós botrányba. Legutoljára, a 2024 októberében tartott választásokon nem kevesebb, mint nyolc politikai erő jutott be a bolgár parlamentbe, amelyek jelentős része maga is pártszövetség, vagy éppen ellenkezőleg, egy másik párt szakadárja: a két nagyobb szemben álló párton, azaz a GERB-en és a liberális Folytatjuk a Változást–Demokratikus Bulgárián (PP–DB) kívül a helyi török közösséget képviselő két párt, a Bolgár Szocialista Párt vezette választási szövetség, a PP–DB-ből kiváló elitellenes, EU-kritikus konzervatívok, a nacionalisták és egy folkénekes alapította párt is van közöttük. Jelentősen módosított a felálláson, hogy fél évvel a választások után az alkotmánybíróság döntése nyomán a Központi Választási Bizottság részleges újraszámolást végzett a leadott szavazatok tekintetében, melynek köszönhetően kilencedikként bekerült a Velicsie nevű ellenzéki párt tíz képviselője, ezzel viszont 16 korábbi képviselő mandátuma megszűnt, és a kormánykoalíció parlamenti többsége 126-ról 121 főre csökkent. A jelenlegi ügyvivő miniszterelnök, Dimitar Glavcsev, a GERB korábbi politikusa.

Legutóbb a nemzetgyűlés új elnökének megválasztása kapcsán nem sikerült konszenzusra jutnia a bolgár törvényhozóknak, három szavazási forduló ellenére sem. Mindez tovább mélyítette az ország politikai válságát, mivel ez nemcsak a kormányalakítási folyamatot akadályozza, hanem a fontos törvényhozási döntések meghozatalát és az uniós források zökkenőmentes lehívását is. Eredetileg a jelöltet az országot 2009–2013 és 2017–2021 között kormányzó GERB (Raja Nazarjan) és a vele élesen szembenálló liberális PP–DB (Andrej Cekov) állította. (Kírvó, hogy utóbbi pártszövetség Kiril Petkov vezetésével a politikai válság időszakában mindössze néhány hónapig vezette az országot.) Végül 2024 decemberében, tizenegyedik (!) nekifutásra sikerült a bolgár parlamentnek elnököt választania: a 47 éves szocialista Natalia Kiszeloვა lett a befutó, aki mellett a 240 fős testületben 140 fő szavazott. Voksával támogatta őt a legutóbbi választásokon győztes GERB 69, a Folytatjuk a változást 35 és a szocialisták 18, valamint a kettészakadt török Mozgalom a Jogokért és Szabadságokért kisebbik hányadának 19 képviselője. A parlament elnökének megválasztásakor kialakult jobbközép–liberális–szocialista egyetértés nem azt jelenti, hogy hosszú távon hajlandóak lennének közösen kormányozni. A parlament elnöki tisztsége éppen ezért stratégiai jelentőségű: a politikai szereplők túlnyomó többsége előrehozott választások lehetőségével számol a közeljövőben, a parlamenti elnöki pozíció betöltőjének pedig jelentős esélye lehet arra, hogy ügyvivő miniszterelnökként lássa el az ország vezetését.

Hollandiában a Szabadságpártot vezető Geert Wilders hiába nyerte meg a 2023 novemberében tartott választásokat, végül komoly kompromisszumra kényszerült annak érdekében, hogy jobboldali, a parlamentben többséget élvező koalíciós kabinet jöhessen létre. Azáltal ugyanis, hogy Wilders lemondott miniszterelnöki ambícióiról, az általa vezetett Szabadságpárt koalícióra léphetett a Néppárt a Szabadságért és a Demokráciáérttal, az Új Társadalmi Szerződéssel és a Gazdák és Polgárok Mozgalmával, a miniszterelnök a független Dick Schoof lett. Miután azonban a kormány nem írta alá a Szabadságpárt menekültügyi szabályozást és migrációs politikát érintő előterjesztéseit, Wilders pártja kilépett a koalícióból, amellyel a kabinet kisebbségbe került, ügyvezető kormány alakult, s minden bizonnyal előrehozott választásokat fognak tartani.

Az évtizedek óta **krónikus és permanens kormányzási válságban szenvedő Románia** politikailag különösen turbulens időszakot élt át 2008 és 2021 között, gyakorlatilag évente váltották egymást a különböző kormá-

nyok, amit a félelnöki rendszer sem volt képes stabilizálni, hiába töltötte be a köztársasági elnöki tisztséget Klaus Johannis 2014 óta. A permanens kormányválságot végül az oldotta fel, hogy a Romániai Magyar Demokrata Szövetséggel (RMDSZ) koalícióra lépő Nemzeti Liberális Párt (PNL) egyezsége lépett a – legfőbb riválisának számító – Szociáldemokrata Párttal (PSD). A megállapodás értelmében egyfajta rotációs kormányzás jött létre 2021 novemberre és 2023 júniusa között: előbb a liberális Nicolae Ciucăt töltötte be a miniszterelnöki tisztséget, akit a szociáldemokrata Marcel Ciolacu váltott a pozícióban. 2024 decemberében egymáshoz közeli időben tartottak elnök- és parlamenti választást: a parlamenti megmérettetésből egy ideológiailag heterogén európeér koalíció bontakozott ki a szociáldemokraták és a nemzeti liberálisok, az RMDSZ és a nemzeti kisebbségek képviselőinek támogatásával, a miniszterelnök ismét Ciolacu lett, míg az elnökválasztás első fordulójának eredményét az alkotmánybíróság – a külföldön élő román állampolgárok második forduló szavazása közepette – megsemmisítette. Klaus Johannis leköszönő elnök február 12-én benyújtotta lemondását, a posztot az új köztársasági elnök megválasztásáig ideiglenesen Ilie Bolojan tölti be. Március elején előbb a választási bizottság utasította el Călin Georgescu jelöltségét, majd az alkotmánybíróság a jelölt fellebbezését is, ezzel kizárva őt a versenyből. Georgescu kizárása, valamint őrizetbe vétele erőszakos zavargásokhoz vezetett, mely összecsapásoknak civil és rendőri sérültjei egyaránt voltak. A megismételt elnökválasztás első fordulóját közel 41 százalékos eredménnyel a rendszerellenes AUR jelöltje, George Simion nyerte, aki az eredmények alapján sikerrel tudta mozgósítani Georgescu szimpatizánsait is. Miután a megismételt elnökválasztás második fordulójába a kormánykoalíció jelöltje, Crin Antonescu elért eredménye alapján nem kerülhetett be, a PSD kilépett a koalícióból, amely ezzel szétesett és Ciolacu is lemondott hivataláról; az ügyvivő államfő a kabinet belügyminiszterét, a liberálisokhoz tartozó Călin Predoiut nevezte ki ideiglenes miniszterelnökké, aki egyben a PNL ügyvivő elnöke is. A második fordulóra május 18-án került sor, ahol az első fordulóban 21 százalékos szerző Nicuşor Dan bukaresti főpolgármester volt Simion ellenfele, és meglepetésre nyert is, így az ügyvivő kormány a helyén maradhatott. A függetlenként induló, de a liberális Mentsétek meg Romániát Szövetség (USR) által támogatott Dan egy PSD–PNL–USR–RMDSZ-koalíció felállítását javasolja.

TÉRKÉPEN AZ EURÓPAI UNIÓS ORSZÁGOK KORMÁNYAI

FOGALMAK

domináns párt

Három vagy több választást egymás után, nagy fölényrel és ennek megfelelő (adott esetben alkotmányozó) törvényhozási többséggel megnyerő párt.

kisebbségi kormány

Törvényhozási többség híján dolgozó végrehajtó hatalom, amely így állandó alkukra kényszerül.

koalíciós kormányzás

Két vagy annál több párt által biztosított törvényhozási többség birtokában lévő végrehajtó hatalom.

kormány

Általános hatáskörű legfelsőbb közigazgatási szerv, a végrehajtó hatalom központja, a parlamentnek felel, tagjai a miniszterelnök és a miniszterek.

kormányforma

A végrehajtó és a törvényhozó hatalom különbözősége alapján felosztott főhatalom típusok, például alkotmányos monarchia, félelnöki rendszer, parlamentáris köztársaság.

kormányozhatósági válság

Az ideológiailag összeegyeztethetetlen pártok koalíciókényszeréből fakadó politikai instabilitás, kormányzati cselekvőképтелenség.

kormánytípus

Annak felosztása, hogy a kormányon belül mennyire kiemelkedő a miniszterelnök szerepe.

nagykoalíció

Két vagy több, egymással ideológiai ellentétben álló párt megegyezésén alapuló kormányzási összetétel.

K

KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI
TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOM KUTATÁSÁÉRT
ALAPÍTVÁNY